

РИНОК СПОЖИВЧОЇ ТАРИ З ПАПЕРУ ТА КАРТОНУ В УКРАЇНІ ТА МОЖЛИВІ МЕТОДИ ЙОГО СТРУКТУРУВАННЯ

A.M. Kudelina

Donetsk National University of Economics and Trade after Mikhayilo Tugan-Baranovsky, Donetsk, Ukraine, e-mail: epm83@mail.ru

MARKET USE-CONTAINERS OF PAPER AND CARTON IN UKRAINE AND METHODS OF ITS POSSIBLE STRUCTURIZATION

Мета. Моніторинг сучасного стану та напрямів розвитку ринку споживчої тари з паперу та картону, окреслення основних напрямів його розвитку.

Методи. У процесі дослідження були використані методи теоретичного і узагальненого порівняння, методи системного аналізу.

Результати. Сформульовано сучасні тенденції структуризації ринку споживчої тари з паперу та картону в Україні; досліджено стан сировинної бази, яку використовують вітчизняні підприємства у виробництві споживчої тари з паперу та картону; обґрунтовано необхідність використання новітніх інноваційних технологій виробництва таропакувальної продукції з картону та паперу.

Наукова новизна. Досліджено динаміку виробництва та споживання тари з паперу та картону; проаналізовано сучасну ситуацію забезпечення сировиною целюлозно-паперову промислову галузь України. Обґрунтовано теоретичну необхідність розробки та подальшого виробництва інноваційних таропакувальних товарів з паперу та картону шляхом використання власної недеревинної рослинної сировини

Практична значущість. На основі аналізу сировинної бази та динаміки споживання й виробництва тари запропоновано напрямки структуризації ринку споживчої тари з паперу та картону.

Ключові слова: картон, гофрокартон, тара, виробник, імпортування, ящик, пакет, коробка, макулатура.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У наш час існує величезна кількість матеріалів, які використовуються у виробництві споживчої тари. Це обумовлено тим, що той чи інший матеріал має як переваги, так і недоліки, які можуть проявлятися під час виготовлення з них споживчої тари. Найбільш поширені такі матеріали для виготовлення тари: папір, картон, скло, кераміка, деревина, пластичні маси. Але найбільшу питому вагу серед них становить папір та картон, які виготовляють із матеріалів рослинного походження. У нашій статті акцентується увага на асортименті паперу та картону, який застосовують у виробництві картонно-паперової споживчої тари.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток целюлозно-паперової промисловості і ринку картонно-паперової продукції передбачає одним із

найважливіших напрямків розвитку паперової галузі створення в інфраструктурі діючих підприємств з виробництва нових, високорентабельних видів продукції для задоволення потреб внутрішнього споживчого ринку високоякісними видами паперу та картону та максимальної заміну імпоротної продукції вітчизняною.

Вивченню ринку споживчої тари з паперу та картону для різних товарів присвячено значну кількість праць у вітчизняній та зарубіжній літературі. Як свідчить здійснений аналіз спеціальної літератури, сучасне конкурентне середовище насичене різноманітною продукцією. З одного боку, виробники тари та упаковки намагаються за рахунок новітніх технологій, сировини додати нових властивостей продукції, зробити її конкурентоспроможною за ціною та безпечністю. З другого, вирішується питання реорганізації ринку.

Метою статті є моніторинг сучасного стану та напрямів розвитку ринку споживчої тари з паперу та картону, окреслення основних напрямів його розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. На українському ринку пакування, як і на ринках інших країн світу, існує та активно конкурує споживча упаковка з картону та паперу. Найбільш поширеними її видами є ящики з гофрокартону, коробки та ящики з картону, мішки та пакети з паперу, які застосовуються для пакування різноманітних товарів і продукції в багатьох сферах виробництва [2].

За всі роки незалежності України тільки у 2012 р. на підприємствах галузі був досягнутий найбільший обсяг виробництва і споживання (848,6 млн м²) ящиків з гофрокартону [1]. Динаміка виробництва та споживання тари з паперу та картону наведена у таблиці 1.

Таблиця 1 – Виробництво упаковки з картону та паперу в Україні

Вид упаковки	Роки						
	2000	2005	2008	2009	2010	2011	2012
Ящики з гофрокартону, млн м ² :							
– виробництво	171,1	655,7	856,3	783,2	866,5	875,0	84,0
– споживання	157,3	597,7	809,7	749,7	828,5	815,0	848,6
Коробки та ящики з паперу та картону, тис. т:							
– виробництво	–	78,0	89,0	70,3	70,0	80,6	80,7
– споживання	–	–	65,7	46,2	43,6	56,6	56,7
Упаковка з паперу (інша), тис. т:							
– виробництво	–	50,0	60,8	64,5	85,0	81,6	80,7
– споживання	–	–	62,9	66,6	86,3	82,6	81,7

Основним видом упаковки з картону в Україні є ящики з гофрокартону – екологічно чистого матеріалу, який легко піддається вторинній переробці і має всі властивості картону, але більш міцний. Гофрокартон – багат шаровий мате-

ріал, який має 1, 2 і більше гофрованих і плоских шарів. Чим більше шарів, тим вища його міцність. Найбільш поширеним є 2-, 3- і 5-шаровий картон [4].

Композиційний склад сировини визначає якість, основні властивості гофрокартону та його собівартість.

У силу того, що в Україні відсутнє виробництво целюлози – основної сировини для виготовлення паперу та картону, галузь змушена орієнтуватися на переробку вітчизняної макулатури, а також імпортувати целюлозу (200-280 тис. т макулатури) із-за кордону [1].

Динаміку заготівлі макулатури, імпорту целюлози і макулатури наведен в таблиці 2.

Таблиця 2 – Джерела сировини, які використовуються підприємствами целюлозно-паперової промисловості України

Вид сировини	Роки						
	2001	2005	2008	2009	2010	2011	2012
Вітчизняна макулатура, тис. т	349,0	600,1	70,3	680,0	729,0	772,4	767,7
Імпорт макулатури, тис. т	85,2	140,7	159,3	196,3	214,8	267,9	281,7
Імпорт целюлози, тис. т	48,6	83,2	100,4	86,0	87,6	81,8	76,2

Зараз основною сировиною вітчизняних картонно-паперових підприємств є макулатура (більше 90 % від загальної потреби щодо волокнистих напівфабрикатів), що впливає на асортимент виробленої продукції. Виробництво картону і паперу для гофрокартону сьогодні становить близько 55 % від усіх видів паперу та картону, вироблюваних в Україні.

У 2012 р. виготовлено 507,5 тис. т такого картону, що на 18 тис. т менше, ніж було вироблено в 2011 р. На Київському КБК виробництво знизилося на 12,8 тис. т, хоча обсяг виготовлення ящиків з гофрокартону при цьому був збільшений. На Рубежанському КБК виробництво картону знижено на 2,8 тис. т., а тари з гофрокартону – на 33,1 млн м². При цьому імпорт в Україну паперу та картону для виготовлення гофрокартону збільшився на 33,5 тис. т. і 2012 р. склав 112,8 тис. т. Таким чином, у 2012 р. український ринок сировини (флютинг і лайнер) для виготовлення гофрокартону на 79 % формувався за рахунок власного виробництва [2].

Структуру виробництва картону наведено на рисунку 1.

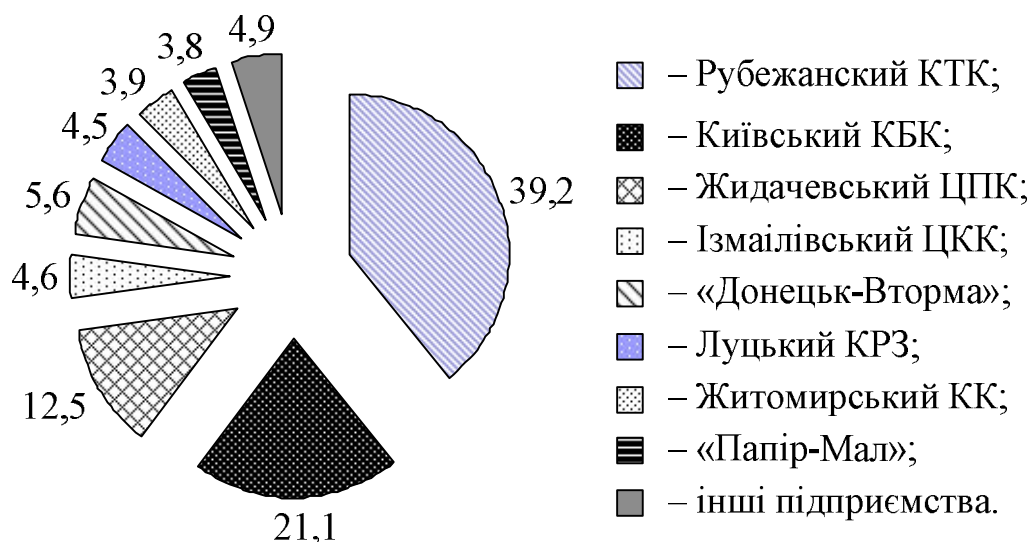

Рисунок 1 – Виробники картону та паперу для виробництва гофрокартону в Україні у 2012 р., %

При цьому виробничі потужності вітчизняних підприємств з виробництва паперу і картону для виготовлення гофрокартону використовувалися на рівні 70 %.

Із загального обсягу матеріалів (картон і папір) для виробництва гофрокартону експорт становить понад 14 %. Він здійснюється з країн ближнього і далекого зарубіжжя. Серед них найбільшим експортером є Російська Федерація, на частку якої припадає понад 70 % усього українського експорту картону і паперу для гофрокартону. У 2012 р. близько 34 % імпортних матеріалів для виготовлення гофрокартону було поставлено з Росії (рисунок 2).

Зростання обсягів виготовлення тари з гофрокартону за останнє десятиліття пов'язане зі створенням нових потужностей з її виробництва і модернізацією існуючих на основі сучасних інноваційних технологій.

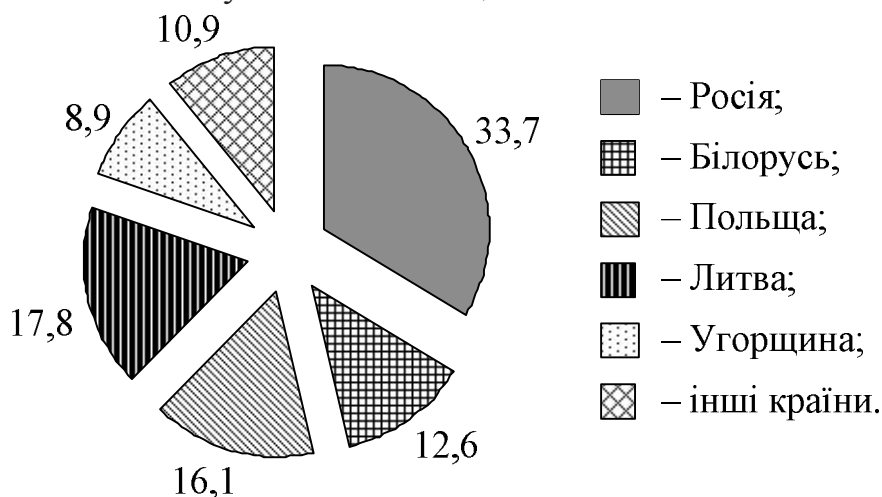

Рисунок 2 – Структура імпортерів матеріалів для виробництва гофрокартону у 2012 р., %

На українському ринку сьогодні працює понад 150 підприємств, на яких встановлено більше 80 гофроагрегатів загальною потужністю понад 1 млрд м² гофрокартону та ящиків з нього. На частку 9 з них (Київський КПК, Рубежанський КТК, Жидачівський ЦПК, Ізмаїльський ЦКК, «Донецьк-Вторма», Тірольський КК, «Мена-Пак», «Геліус», «Карлтон») припадає понад 70 % обсягу виробництва ящиків з гофрокартону. Близько 70 % потужностей з виробництва тари з гофрокартону розміщені у східному та північному регіонах країни, де розташовані найбільші виробники – Рубежанський КТК та Київський КБК.

Попит на тару з гофрокартону в Україні задовольняється практично за рахунок внутрішнього виробництва. На частку імпорту у 2011-2012 рр. припадало лише 2,1 % обсягу споживання ящиків з гофрокартону. Експорт гофроящиків становить 7-9 % від їхнього виробництва. При цьому понад 78 % експорту припадає на Російську Федерацію і близько 17 % – на інші країни СНД [1].

З початку 2000 р., частка споживчої упаковки з картону значно зросла, що свідчить про підвищення уваги до продукції в індивідуальній упаковці. За останні три роки після кризового періоду 2009 р. обсяг виробництва цього виду упаковки має стабільні показники з незначними коливаннями (таблиця 1). Тим часом українські виробники сировини для виготовлення споживчої упаковки з паперу та картону не можуть задовольнити потреби пакувальної індустрії.

Високоякісний крейдований картон з 100 % целюлози в Україні майже не виготовляється. У 2012 р. було вироблено 127,0 тис. т. картону для споживчої упаковки, у тому числі 31,4 тис. т. крейдованого.

Найбільшим вітчизняним виробником такого картону є Київський КПК, на частку якого припадає понад 82 % від загального обсягу виробництва (рисунок 3).

У силу того, що офіційні дані щодо імпорту картонно-паперової продукції (група 48 УКТЗЕД) не дозволяють виділити обсяг імпорту картону для споживчої упаковки, визначити обсяг ринку споживання такої продукції дуже складно.

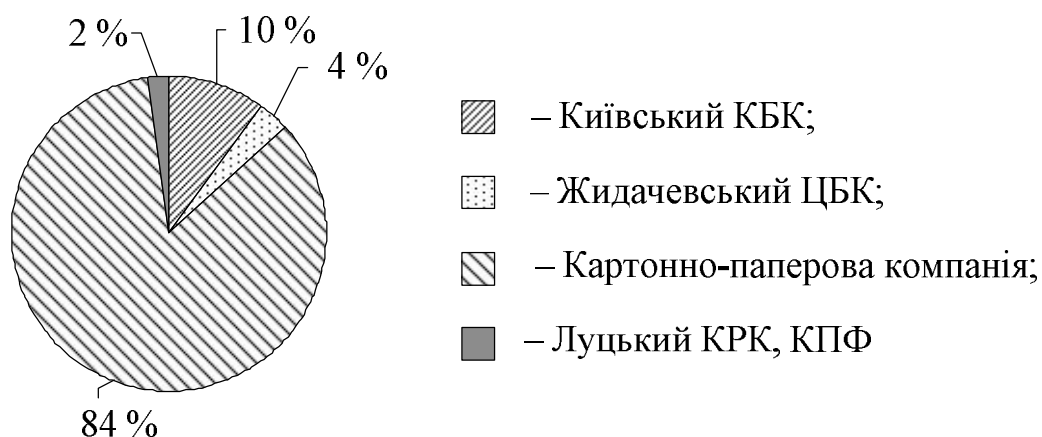

Рисунок 3 – Обсяг виробництва для споживчої упаковки вітчизняними виробниками у 2012 р., %

На українському ринку виробників споживчої упаковки з картону працюють більше 60, як дрібних, так і великих. Близько 50 % споживчої тари з паперу та картону експортується за межі України.

Імпорт цього виду тари становить 7-8 тис. т. на рік, з них близько 64 % імпортується з країн Європи та 30 % – з Російської Федерації.

Вимоги до цього виду упаковки такі: висока якість матеріалів та їхня екологічна безпека, мінімізація розмірів, яскравість упаковки, її обробка. Одним з напрямків розвитку споживчої тари з паперу та картону в Україні останнім часом стали пакети та мішки, використання яких дає можливість конкурувати з поліетиленовими пакетами, за рахунок їхнього довго тривалого розкладання (таблиця 3) [1].

Таблиця 3 – Виробництво споживчої тари з паперу та картону (мішки, пакети) в Україні

Мішки, пакети	Роки					
	2005	2008	200	2010	2011	2012
Тис. т	27,47	33,2	33,0	42,5	46,8	48,0
Млн штук	96,8	255,7	26,6	513,6	44,0	500,0

Понад 77 % цього виду упаковки виготовляється підприємствами, розташованими в Івано-Франківській та Львівській областях, серед яких найбільшими виробниками є українсько-російське спільне підприємство «Памібро», ТОВ «Моді Пекеджінг Бегс Юкрейн».

Аналізуючи підсумки роботи целюлозно-паперової промисловості в цілому у 2012 р., варто зазначити, що індекс виробництва паперу та картону склав 97,7 % (за підсумками 2011 р.), а індекс виробництва упаковки та інших виробів з паперу та картону 103,3 %, це досягнуто за рахунок збільшення виготовлення ящиків з гофрокартону та паперових виробів санітарно-гігієнічного призначення. Робота в кризових умовах вимагає від промислових підприємств вирішення проблем забезпечення їхнього життєдіяльності і визначення нових пріоритетів, що полягають в оптимізації процесів виробництва і управління, підвищенні якості та конкурентоспроможності продукції, модернізації діючих потужностей з впровадженням сучасних технологій, що надає можливість розширити та оновити асортимент вироблюваної продукції.

Висновки

Отже, проаналізувавши ринок споживчої тари з паперу та картону в Україні, можна виокремити основні тенденції:

1. Серед різноманіття видів картонно-паперової продукції особливе місце займають паперові пакети, картонні коробки та ящики з гофрокартону, які широко використовуються для упаковки і транспортування хімічних, харчових і фармацевтичних товарів, продукції сільськогосподарських підприємств та виробників побутової хімії. При цьому близько половини обсягу світового виробництва паперу та картону припадає на виготовлення гофрованих матеріалів (35 %) і картону для упаковки.

2. У впевненому розвитку упаковки з картону та гофрокартону експерти пакування з різних країн світу визначили напрямок мінімізації у використанні матеріалів, енергоресурсів для виготовлення упаковки на одиницю пакованої продукції як найважливіший.

3. Виготовлення українськими виробниками інноваційних видів високо функціонального картону, який поглинає утворений в процесі дозрівання овочів і фруктів газ (етилен), завдяки чому продукти довше зберігають свою свіжість.

4. Використання упаковки з матово-глянсовим ефектом сприяє тому, що на них обов'язково звернуть увагу в точці продажу споживачі. Часткове використання тиснення, наприклад, шрифтових вензелів, а також надання специфічного вигляду за допомогою УФ-лаків роблять такі упаковки особливо ефективними для парфюмерно-косметичних товарів.

5. Розширення асортименту тари і упаковки з паперу та картону можливе за умови інвестування підприємств, які займаються переробкою та пакуванням за допомогою придбання сучасного промислового обладнання.

6. Сучасна техніка, а також оптимальні рішення, розроблені з урахуванням побажань замовників, зміцнять економічний потенціал українських виробників, зайнятих в індустрії пакувальної галузі.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Для успішного розв'язання зазначених для України проблем необхідно впроваджувати та в подальшому розповсюджувати в процесі виготовлення споживчої тари з паперу та картону наукові розробки щодо вдосконалення технологічного процесу виробництва матеріалів, насамперед паперу та картону. Також потрібно використовувати оптимальні композиції сировинних матеріалів, зв'язувальних речовин, наповнювачів, при цьому використовуючи альтернативні сировинні джерела, які можуть вирішити питання потреби щодо закордонної сировини.

Список літератури / References:

1. Колчина И.А. Рынок картона в Украине (состояние и проблемы) / И.А. Колчина // Упаковка. – 2013. – № 2. – С. 22-26.
Kolchina, I.A. (2013), “Cardboard Market in Ukraine (state and problems”, *Upakovka*, no. 2, pp. 22-26.
2. Барбаш В.А. Бумага из стеблей кукурузы / В.А. Барбаш, И.В. Трембус, Ю.М. Нагорная, В.М. Шевченко // Упаковка. – 2012. – № 2. – С. 22-25.
Barbash, V.A., Trembus, I.V., Nagornaya, Yu.M. and Shevchenko, V.M. (2012), “Paper from corn stalks”, *Upakovka*, no. 2, pp. 22-25.
3. Глушкова Т.Г. Инновации в изготовлении бумаги для печати / Т.Г. Глушкова, Л.А. Коптюх // Товарознавство та інновації: зб. наук. пр. / Гол. ред. О.О. Шубін. – Донецьк: ДонНУЕТ, 2012. – Вип. 4. – С. 24-29.
Glushkova, T.G. and Koptiukh, L.A. (2012), “Innovations in printing paper manufacture”, *Tovaroznavstvo i innovatsii* [Merchandizing and innovations], Ed. by Shubin, O.O., DonNUET, Donetsk, Issue 4, pp. 24-29.
4. Сирохман І.В. Товарознавство пакувальних матеріалів і тари / І.В. Сирохман, В.М. Завгородня. – К.: ЦНЛ, 2005. – 614 с.

- Syrokhman, I.V. and Zavhorodnia, V.M. (2005), *Tovaroznavstvo pakuvalnykh materialiv i tary* [Merchandizing of packing materials and containers], TsNL, Kiev, Ukraine, 614 p.
5. Державна підтримка українського експорту. Товари целюлозно-паперової промисловості та друкована продукція [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <[http:// www.ukrexport.gov.ua](http://www.ukrexport.gov.ua)>.
“State support of Ukrainian export. Cellulose and Paper Industry Commodities and Printed Products”, available at: www.ukrexport.gov.ua.
6. Разработка программы развития целлюлозно-бумажной промышленности Украины до 2020 года. Отчет-резюме Международной финансовой корпорации / Сост. Э. Литвак, Я. Луйт. – К.: УкрПапир, 2007. – 124 с.
“Development Program for Cellulose and Paper Industry in Ukraine till 2020. Summary report of International Finance Corporation” (2007), Ukrpapir, Kiev, Ukraine, 124 p.
7. Сучасні товарознавчі терміни: тлумачний словник / Г.Ф. Пугачевський, Г.М. Михайлова, Н.К. Кисляк, та ін. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. – 160 с.
Puhachevskyu, H.F. Kysliak, N.K. and Mykhailova, H.M. (2008), *Suchasni tovaroznavchi terminy: tлумachnyi slovnyk* [Modern merchandizing terms: defining dictionary], Kyiv National Trade and Economics University, Kiev, Ukraine, 160 p.
8. Дулькин Д.А. Современные научные основы и инновационные технологии бумажно-картонных материалов с использованием вторичного волокна из макулатуры / Д.А. Дулькин, В.А. Спиридонов, В.И. Комаров // Науч. тр. VII Междунар. науч.-техн. конф. – Караваево, 2006. – С. 42-46.
Dulkin, D.A., Spiridonov, V.A. and Komarov, V.I. (2006), *Sovremennye nauchnye osnovy i innovatsionnye tekhnologii bumazhno-kartonnykh materialov s ispolzovaniem vtorichnogo volokna iz makulatury* [Modern scientific bases of innovative technology and paper-cardboard materials with use of recycled fiber from recycled paper], Academic research of VII Intern. Scientific and Technology Conf., Karavaevo, pp. 42-46.
9. Литвак Л.Є. Целюлозно-паперова промисловість України, сьогодні і в майбутньому / Л.Є. Литвак // Фондовий ринок. – 2007. – № 46. – С. 15-17.
Litvak, L.Ye. (2007), “Cellulose and Paper Industry in Ukraine, today and in future”, *Fondovyi rynok*, no. 46, pp. 15-17.
10. Коптюх Л. Расширение сырьевой базы производства волокнистых полуфабрикатов для изготовления бумаги и картона / Л. Коптюх // Бумага и жизнь. – 2006. – № 7. – С. 24-27.
Koptiukh, L. (2006), *Rasshireniye syryevoy basy proizvodstva voloknistykh polufabrikatov dlia izgotovleniya bumagi i kartona* [Expansion of raw material base for manufacture of wood pulp for paper and cardboard production], *Bumaga i zhizn*, no. 7, pp. 24-27.

Цель. Целью является определение современного состояния и направлений развития рынка потребительной тары из бумаги и картона, а также очерчены основные направления его развития.

